

Kogumispensionide seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnou seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu puudutab kogumispensione ja eelnõu eesmärgiks on kõrvaldada regulatsioonis praktikas esile kerkinud kitsaskohad. Eelnõuga:

- täpsustatakse, mis saab rahast, mis laekub pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist;
- muudetakse päritud II samba pensionivara pärija pensionikontole viimise tingimusi, et lisaks praegustele võimalustele saaks pärija soovi korral päritud vara kohe oma pensionifondi või oma pensioni investeerimiskontole lasta kanda, kuhu muidu tema kogumispensioni maksed ka laekuvad;
- muudetakse pensionifondide investeerimispiiranguid pisut paindlikumaks, lubades lisaks IFS-s nimetatud varaklassidele investeerida pensionifondi vara kuni 10% ulatuses ka muudesse, pensionifondi tingimustes või prospektis nimetatud instrumentidesse;
- võimaldatakse III sambas osalist vahetamist ka täiendava kogumispensioni kindlustuslepingute puhul, nagu see on seni olnud võimalik vabatahtliku pensionifondi osakute vahetamise puhul;
- viiakse sisse muudatus, millega kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris, edaspidi ka kohustuslike pensionifondide suhtes, mis tähendab, et sarnaselt näiteks vabatahtlikele pensionifondidele, eurofondidele või alternatiivfondidele tuleb ka kohustuslike pensionifondide puhul avaldada investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt jätkusuutlikkust käsitlevat teavet;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2019/1238 üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) kohta kehtestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevad väärteokaristuste piirmäärad tõstetakse vastavates finantssektori seadustes 400 000 eurolt 5 miljoni eurole, mis eelnõude samaaegse menetluse tõttu jäi tegemata 2023. aasta 1. novembril jõustunud audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadusega (finantsvaldkonna väärteokaristuste reform, EL-i õigusest tulenevad karistused), millega tõsteti kõiki finantssektori seadustes sätestatud väärteokaristuste määrasid;
- tehakse muid väiksemaid parandusi, eelkõige sõnastuslikke täpsustusi Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2009/65/EÜ vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeeringuks loodud ettevõtjaid (eurofondid) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1160, millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ ja 2011/61/EL seoses investeerimisfondide piiriülese turustamisega, paaris IFS-s sisalduvas ülevõtmisärrtes.

Valdavalt on tegemist tehnilist laadi muudatustega. Muudatused on kavandatud jõustuma üldises korras. Erandiks on eelnõu § 1 punktid 5–15, mis puudutavad II samba pensionivara pärimist ja mis on kavandatud jõustuma 2025. aasta 1. jaanuaril. Hilisem jõustumine on siinkohal vajalik, et oleks võimalik teostada vajalikud arendused pensioniregistris.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna nõunikud Kertu Fedotov (kertu.fedotov@fin.ee; 58 851 393) ja Marit Maidla (marit.maidla@fin.ee).

Eelnõu juriidilise kvaliteedi osas tegi ettepanekuid Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna nõunik Marge Kaskpeit (tel 611 3611, marge.kaskpeit@fin.ee). Eelnõu keelelise toimetamise ettepanekud tegi sama osakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (tel 611 3638, sirje.lilover@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse kogumispensionide seadust (RT I, 06.07.2023, 45), investeerimisfondide seadust (IFS) (RT I, 06.07.2023, 34), kindlustustegevuse seadust (KindlTS) (RT I, 29.04.2022, 1), krediidiasutuste seadust (KAS) (RT I, 17.03.2023, 17), tulumaksuseadust (TuMS) (RT I, 21.11.2023, 7) ja väärtpaberiturust seadust (VPTS) (RT I, 06.07.2023, 128).

Eelnõu seotus muu menetluses oleva eelnõuga

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu seotus Euroopa Liidu õiguse rakendamisega

Eelnõu omab puutumust viie Euroopa Liidu õigusaktiga:

1. IFS-i lisatakse norm, millega kohaldatakse kohustuslikele pensionifondidele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris (*edaspidi määrus 2019/2088*), ning sellest tulenevalt ka määrust (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (*edaspidi määrus 2020/852*).

Määrusega 2019/2088 sätestatakse finantsturu osalistele ja finantsnõustajatele ühtsed läbipaistvuse normid, mis käsitlevad jätkusuutlikkusriskide lõimimist ja negatiivse jätkusuutlikkuse alase mõjuga arvestamist nende protsessides ning finantstoodete kohta jätkusuutlikkusega seotud teabe esitamist ja avalikustamist. See määrus täiendab teabe avalikustamise ja esitamise nõudeid, mis on sätestatud erinevates finantssektori direktiivides või Euroopa Liidu (EL) määrustes (direktiivid 2009/65/EÜ, 2009/138/EÜ, 2011/61/EL, 2014/65/EL, (EL) 2016/97 ja (EL) 2016/2341 ning määrused (EL) nr 345/2013, (EL) nr 346/2013, (EL) 2015/760 ja (EL) 2019/1238), aga ka personaalseid ja erapensionitooteid reguleerivates riigisisestes õigusaktides sätestatud norme. Määrus 2019/2088 ei muuda põhimõtet, et finantssektori turuosalistel tuleb tegutseda oma klientide parimates huvides. Finantssektor peab oma protsessides, sh hoolsuskohustuse täitmist puudutavates protsessides, arvestama kõiki asjakohaseid finantsriske, nüüd seal hulgas ka asjakohaseid jätkusuutlikkusriske, millel on investeringu oodatavale tulule või klientidele antavatele soovitudele oluline mõju. Neid riske tuleb järjepidevalt hinnata ning sise-eeskirjades vastavad toimingud sätestada. Klientidele teenust osutades tuleb lepinguelse teabe osana muuhulgas käsitleda ka jätkusuutlikkusriskide hindamise tulemusi.

Määruse 2019/2088 artikli 16 kohaselt võivad liikmesriigid otsustada kohaldada määrust ka nende pensionitoodete väljatöötajate suhtes, kes haldavad riiklikke sotsiaalkindlustussüsteeme, mis kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse. Eesti puhul hõlmavad need kohustuslike pensionifondide valitsejaid. Vastavalt kõnealuse määruse artiklile 16 sätestataksegi eelnõuga, et pensionifondi valitseja on kohustatud kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega

seondult avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud. Pensionifondivalitsejad valitsevad Eestis nii kohustuslikke kui vabatahtlikke pensionifonde ning osad neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet avaldada. Eelnõu jõustumise järgselt hakkavad kõigi nimetatud fondide suhtes kohalduma ühetaolised põhimõtted, mistõttu kaob pensionifondivalitsejatel ka vajadus protsesse ja vastavat reeglistikku selles osas fonditi eristada.

Määruse 2019/2088 kohaldamise tõttu kohaldub kohustuslike pensionifondide suhtes siis automaatselt ka teine eelpool nimetatud määrus – määrus 2020/852, millega omakorda kehtestatakse kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

2. Eelnõus esitatud väärtekaristusi puudutavad muudatused on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1238 üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) kohta (*edaspidi PEPPi määrus*). Eelnõuga tõstetakse määruses kehtestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste määrad 5 000 000 eurole, mis on kooskõlas määruses sätestatuga ja võrdsustab karistuste määrad teiste finantssektori karistumääradega. Kõnelaused karistuste piirmäärad jäid varem muutmata tulenevalt sellest, et vastavad eelnõud olid paralleelselt menetluses (PEPPi määruse rakendamiseks vajalik eelnõu ja finantssektori väärtekaristuste määrasid tõstev eelnõu).
3. Eelnõuga täpsustatakse IFS § 103 lõikes 4 sätestatud eurofondi investeerimispiirangu sõnastust, et see vastaks selgemalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2009/65/EÜ vabalt võõrandatavatesse väärtepaberitesse ühiseks investeringuks loodud ettevõtjaid (eurofondid) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (*edaspidi direktiiv 2009/65/EÜ*), artikli 50 punktis (2)b) sätestatule, mille kohaselt ei ole eurofondidel lubatud omandada väärismetalle ega nende sertifikaate.
4. Lisaks tehakse eelnõuga mõned sõnastuslikud täpsustused Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1160, millega muudetakse direktiive 2009/65/EÜ ja 2011/61/EL seoses investeerimisfondide piiriülese turustamisega (*edaspidi direktiiv 2019/1160*) artiklite 1(4), 2(4) ja 2(6) IFS-s olevates ülevõtmisätetes. Täpsustused tehakse Euroopa Komisjonilt direktiivi ülevõtmise kohta laekunud hinnanguid arvestades.

Seaduse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

2. Eelnõu eesmärk

2.1. Kehtiv regulatsioon ja muudatuste vajalikkus

2.1.1. Suletud pensioni investeerimiskonto ja hilisemad laekumised

Kogumispensionide seadus reguleerib pensioni investeerimiskonto avamist ja sulgemist. Konto sulgemisel on eelduseks, et selle konto kaudu soetatud finantsvara on kõik võõrandatud ja kogu raha on kantud pensionifondi, isiku teisele pensioni investeerimiskontole või pensionilepingusse või isikule välja makstud. Lisaks on üldiselt eeldatud, et isik on teinud ka uue valikuavalduse, milles näidanud, kuhu tema teise samba maksed edaspidi laekuma peaksid (erandiks on vaid II sambast lahkumine ning kogu II sambasse kogutud raha ulatuses ühekordse väljamakse saamine või pensionilepingu sõlmimine). Sellele vaatamata võib praktikas siiski esineda olukordi, kus pensioni investeerimiskonto on juba suletud, kuid tekivad hilisemad laekumised – isikule laekub täiendavat tulu või isik omandab finantsvara, mis oleks vaja

registreerida pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol. Tegemist võib olla hilisemate intressi- või dividendilaekumistega või toimub hiljem täiendav väärtpaberiemissioon, misjärel peaks sellised väärtpaberid pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol registreerima, mida aga konto sulgemise tõttu enam teha ei saa. Kogumispensionide seaduses vajab täpsustamist, kuidas tuleks nende hilisemate laekumistega käituda. See raha peaks jõudma isiku viimati valitud pensionifondi, teisele pensioni investeerimiskontole või sõlmitud pensionilepingusse või juhul, kui II sambasse kogutud raha oli isikule muidu juba välja ära makstud, siis peaks ka see lisandunud raha läbi täiendava väljamakse temani jõudma. Eelnõuga lisatakse vastavad reeglid kogumispensionide seadusesse.

2.1.2. II samba vara pärimine

II samba vara on pärandatav. Erandiks on vaid väljamaksete saamiseks sõlmitud pensionilepingud, mis ei kuulu pärandvara hulka, kuid mille puhul on võimalik sõlmida leping garantiiperioodiga, et kindlustusvõtja surma korral saaksid pensionimaksed, mis on jäänud garantiiperioodi lõpuni välja maksmata, kindlustusvõtja määratud soodustatud isikud või pärijad.

Kohustusliku pensionifondi osakuomaniku surma korral lähevad talle kuuluvad pensionifondi osakud üle pärijale. Samuti lähevad pensioni investeerimiskontot kasutanud isiku surma korral tema pensioni investeerimiskontol olev raha ja selle eest soetatud finantsvara üle pärijale. Pärijal omakorda on õigus kanda päritud kohustusliku pensionifondi osakud oma pensionikontole või need tagasi võtta, samuti võtta pensioni investeerimiskontol olev päritud raha välja. Lisaks on pärijal õigus kanda pensioni investeerimiskontol olev päritud raha oma pensioni investeerimiskontole, registreerida pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara oma pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole või see finantsvara võõrandada ja finantsvara soetamisel sõlmitud leping lõpetada pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusega sõlmitud lepingus, finantsvara soetamisel sõlmitud lepingus ja seaduses sätestatud tingimustel ja korras.

Seega, kui pärija soovib päritud II samba vara võtta oma II sambasse (ei soovi väljamakset), kehtib üldine loogika, et esmalt tuleb päritud vara võtta enda kontole ning seejärel saab selle järgmise avaldusega vahetada omale sobiva II samba pensioni kogumise instrumendi vastu, näiteks vahetada kohustuslikku pensionifondi, kus pärija ka ise raha kogub.

Eelnõuga laiendatakse pärija valikuid ning võimaldatakse tal päritud II samba pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või kanda nende osakute tagasivõtmisel saadud raha kohe oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Pärimise protsess muutub sellega pärija jaoks mugavamaks, sest ta ei pea enam esmalt laskma surnud isikule kuulunud pensionifondi osakuid oma pensionikontole kanda, et neid siis alles seejärel oma pensionifondi osakute vastu vahetada. Samal ajal säilib ka võimalus surnud isiku pensionifondi osakute oma pensionikontole võtmiseks. Kui soovitakse valida mõne muu pensionifondi osakuid, siis see eeldab jätkuvalt eraldiseisvat pensionifondi osakute vahetustehingut ning esimese sammuna tuleks sellisel juhul päritud osakud oma pensionikontole võtta. Ka siis, kui pärija on valinud päritud pensionifondi osakute kohese vahetamise oma pensionifondi osakute vastu, on tal loomulikult hiljem võimalik neid osakuid mõne teise pensionifondi osakute vastu vahetada.

Kui pärija makse laekub või peaks laekuma pensioni investeerimiskontole, avaneb eelnõu kohaselt temal lisaks päritud pensionifondi osakute oma pensionikontole kandmisele võimalus need osakud kohe tagasi lasta võtta ja vastav summa oma pensioni investeerimiskontole võtta.

Kui päritakse pensioni investeerimiskontol olev raha, siis ka selle lubab eelnõu kohe kanda, kas pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse.

Pärijate jaoks, kes soovivad, et päritud II samba varale vastav summa jõuaks pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, mida nad ise II sambas pensioni kogumiseks kasutavad, muutub protsess seega sujuvamaks, sest väheneb ühe avalduse võrra. Pärija jaoks, kes soovibki just päritud pensionifondi osakuid oma pensionikontole, ei muutu midagi.

2.1.3. III samba vahetustehingud – täiendava kogumispensioni kindlustuslepingusse kogutud rahast osa viimine teise kindlustuslepingusse või vabatahtlikku pensionifondi

Kui pensionikoguja soovib vahetada pensionifondi, saab ta vahetada korraga kõik osakud, aga võib vahetada ka vaid osa neist teise pensionifondi osakute vastu. See on nii II ja III samba puhul. III sambas on pensionifondist lisaks võimalik viia vahetamise käigus ka osa või kogu raha täiendava kogumispensioni kindlustuslepingusse. KoPS lubab vahetada ka täiendava kogumispensioni kindlustuslepinguid ja liikuda kindlustuslepingust vabatahtlikku pensionifondi. Eelduseks on siinkohal olnud, et täiendava kogumispensioni kindlustusleping, mida raha kogumiseks enam kasutada ei soovita, öeldakse üles. Nii näeb KoPS § 63 lõige 5¹ ette, et vabatahtliku pensionifondi osakute omandamiseks või kindlustusvõtja teise või uue sõlmitud täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu kindlustusmakse tasumiseks võib kasutada ülesöeldud täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu osa või kogu tagastusväärtust.

Praktikas võib täiendava kogumispensioni kindlustuslepingut sõlmida ka tingimustel, mis lubavad osalist raha väljavõtmist lepingu kehtivuse ajal. Sellest lähtuvalt täpsustatakse eelnõuga KoPSis sätestatud III samba vahetamise regulatsiooni ja võimaldatakse ühest lepingust teise kanda või lepingust vabatahtlikku pensionifondi kanda raha ka nii, et ühe kindlustuslepingu ülesütlemine ei oleks eeltingimuseks. Eelnõu võrdsustab vabatahtlikus pensionifondis ja täiendava kogumispensioni kindlustuslepingus pensioni kogumise tingimusi.

Vahetustehingute käigus pensionikogujale vahepeal väljamakset ei tehta ja raha liigub vabatahtlike pensionifondide või täiendava kogumispensioni kindlustuslepingute või pensionifondi ja kindlustuslepingu vahel, mistõttu ei toimu sellisel raha liigutamisel ka maksustamist. Vastavad sõnastuslikud täpsustused tehakse ka TuMS §-s 21.

2.1.4. Jätkusuutlikkusteguritega arvestamine II sambas

Määruse 2019/2088 kohaselt tuleb finantsturu osalistel avaldada oma veebilehtedel mitmesugust teavet jätkusuutlikkusriskide kohta, sealhulgas näiteks põhimõtete kohta, mida nad järgivad jätkusuutlikkusriskide lõimimisel investeerimisotsuste langetamise protsessi, hoiatavat teavet selle kohta, kui nad leiavad, et investeerimisotsused mõjutavad jätkusuutlikkustegureid põhiliselt negatiivselt või kui investeringute tegemisel selliseid mõjusid ei hinnata ega arvestata, siis põhjendused selle kohta. Määrus peab finantsturu osaliste all silmas väärtipaperiportfelli valitsemise teenust osutavaid krediitiasutusi ja investeerimisühinguid, kindlustuspõhiseid investeerimistooteid pakkuvaid kindlustusandjaid, töandja kogumispensioni asutusi (meil töandja pensionifondi valitseja), pensionitoodete väljatöötajaid, üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) pakkujaid, eurofondi ja alternatiivfondi valitsejaid ning määruste (EL) nr 345/2013 artiklis 14 ja (EL) 346/2013 artiklis 15 vastavalt nimetatud riskikapitalifondi ja sotsiaalettevõtlusfondi valitsejaid. Seejuures on pensionitoodete väljatöötajate all omakorda peetud silmas selliseid ettevõtjaid, kes pakuvad järgmisi pensionitooted:

- (i) pensionitooted, mille esmane eesmärk on siseriikliku õiguse kohaselt tagada investorile pensionipõlves sissetulek ning mis annavad investorile õiguse teatavatele hüvitistele;

(ii) erapensionitooted, mille puhul siseriikliku õiguse kohaselt nõutakse tööandja rahalist osalust ning tööandja või töötaja ei saa pensionitoodet ega selle pakkujat valida.

Eestis punktis (ii) nimetatud pensionitooteid ei eksisteeri, punktis (i) nimetatud pensionitoodeteks on aga kohustuslikud ja vabatahtlikud pensionifondid.

Kui üldine põhimõte on, et kõigile nimetatud finantsturu osalistele määrus kohaldub, siis teeb selle artikkel 16 näiteks erandi riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi osaks olevatele pensioniskeemidele, täpsemalt selliste skeemide pakkujatele. Nimelt sätestab artikkel 16, et liikmesriigid võivad otsustada kohaldada määrust ka nende pensionitoodete väljatöötajate suhtes, kes haldavad riiklikke sotsiaalkindlustussüsteeme, mis kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse. Eesti puhul hõlmab see kohustuslike pensionifondide valitsejaid, kelle suhtes on seega võimalik kaalutleda, kas jätta nad määruse kohaldamise alast välja või mitte.

Arvestades, et kohustuslikud pensionifondid on suurimad investeerimisfondid Eestis ja investeringute mahult väga olulised, ei oleks kohane ega põhjendatud kohustuslikke pensionifonde määruse kohaldamisalast välja jätta. Määruse artiklis 16 sätestatud arvestades sätestataksegi eelnõuga, et pensionifondi valitseja on kohustatud kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud (vt eelnõu § 2 punkti 6). See tingib omakorda määruse 2020/852 kohaldamise, mis kehtestab kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

Kohustuslike pensionifondide valitsejad, kes kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse, valitsevad Eestis lisaks kohustuslikele pensionifondidele ka vabatahtlikke pensionifonde ja osa neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet nagunii avaldada. Teada olevalt on praktikas vähemalt enamik pensionifondi valitsejaid määruses sätestatud põhimõtteid kohustuslike pensionifondide puhul juba vabatahtlikult ka rakendanud. Eelnõu väljatöötamise käigus sektorilt laekunud tagasiside kohaselt on ka eelistatud käsitus selline, kus mõlemat liiki pensionifondidele kohaldatakse ühetaolisi nõudeid.

2.1.5. Paindlikkuse lisamine pensionifondi investeerimispiirangutesse

Varaklassid, kuhu on lubatud pensionifondide vara investeerida, on kehtestatud IFS §-des 103 ja 121. Pensionifondid võivad investeerida:

- VpTS §-s 2 nimetatud väärtpaberitesse (aktsiad, võlakirjad, investeerimisfondi osakud või aktsiad, tuletisinstrumendid jms), sealhulgas väärtpaberitesse, mille alusvaraks on väärismetall või toore või mille hind sõltub väärismetallist või toormest;
- krediidasutuste hoiustesse;
- kinnisasjadesse;
- väärismetallidesse.

Lisaks on pensionifondi arvel lubatud anda laenu (kuni 10% ulatuses pensionifondi vara väärtusest, arvestades IFS-s sätestatud väärtpaberitesse investeerimise piiranguid ja isikutele, kelle emiteeritud võlakirjadesse on pensionifondil ka muidu lubatud investeerida).

Eelnõuga suurendatakse paindlikkust pensionifondi vara investeerimisel ning võimaldatakse pensionifondidel lisaks IFS-s nimetatud varaklassidele teha investeringuid ka muudesse fondi

tingimustes või prospektis nimetatud instrumentidesse. Sellised investeeringud saavad siiski olema piiratud 10%-ga pensionifondi vara väärtusest.

Praegu eeldab uute varaklasside lisamine esmalt seaduse muutmist. Rakendumine praktikas oleks aga veelgi aeganõudvam, sest seaduse muutmise järel tuleks muuta ka pensionifondi tingimusi (kvalifitseeruks eeldatavasti oluliseks muudatuseks). Võrreldes teiste fondidega on pensionifondide tingimuste muutmine pikem protsess, sest muudatuste jõustumine on seotud pensionifondi osakute vahetamise avalduste esitamise ja realiseerimise tähtaegadega. Pensionifondi tingimuste kooskõlastamine Finantsinspeksioonis võtab seaduse kohaselt kuni 6 kuud, mille järel tuleb fondivalitsejal muudetud tingimused avalikustada. Kohustusliku pensionifondi tingimuste muudatused saavad aga jõustuda 1. jaanuarile või 1. mail järgneval esimesel tööpäeval või 1. septembril või sellele järgneval esimesel tööpäeval, kuid mitte enne kui 100 päeva möödumisel nende avalikustamisest. Nii võib avalikustamisest jõustumiseni kuluda üle 200 päeva ja koos muudatuste kooskõlastamisega Finantsinspeksioonis kuluda üle aasta. Sellele eelneks seaduse muutmiseks kuluv aeg. Nii jõuaksid uued varaklassid pensionifondide investeeringutesse märkimisväärse viivitusega, erinevalt teistest fondidest.

Muudatus toob suurema paindlikkuse varaklassidesse, kuhu pensionifondid investeerida võivad ja annab võimaluse praktikas kiiremateks muudatusteks pensionifondide investeeringutes.

2.1.6. Üleeuroopalise personaalse pensionitoote PEPPi pakkumise suhtes kehtivate nõuete rikkumise tagajärjeks olevad väärtekaristused

PEPPi määruse rakendamiseks vajalikud seadusemuudatused jõustusid 2023. aasta 27. märtsil. Muu hulgas lisati erinevatesse finantssektori seadustesse siis ka väärtekaristuste normid määruses kehtestatud nõuete rikkumise puhuks. Viidatud seadusemuudatustega samal ajal oli menetluses audiitoritegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (finantsvaldkonna väärtekaristuste reform, EL-i õigusest tulenevad karistused), jõustumisega 2023. aasta 1. novembril. Selle seadusega tõsteti finantssektori väärtekaristuste määrasid, tõstmata jäid aga üleeuroopalise personaalse pensionitoote PEPP-ga seonduvad väärtekaristuste määrad. Vastavad parandused tehakse IFS §-s 503³, KindlITS §-des 263² ja 263³, KAS §-s 134²⁰ ja VpTS §-s 237⁸⁸ ära käesoleva eelnõuga.

ELi õigusest tulenevaid kohustusi kohaldada teatud rikkumiste korral kõrgema määraga rahalisi sanktsioone (sh haldustrahve) on Eesti õiguses käsitletud läbi sunniraha instituudi. Sunniraha rakendatakse ettekirjutuse täitmisele sundimiseks, kui ettekirjutust ei ole hoiatuses toodud tähtjaks täidetud. Ettekirjutused on suunatud tulevikku, et ei rikutaks kehtivaid nõudeid ja seega on neil ka ennetav mõju. Haldussunni meetmeid, sh sunniraha ei sobi rakendada olukorras, kus rikkumist ei ole võimalik ennetada ega kõrvaldada. Seetõttu näevad finantssektori õigusaktid Finantsinspeksioonile ette ka võimaluse väärtemenetluses rahatrahvi määramiseks (karistusõiguslik meede). Lisaks rikkumise toime pannud isiku karistamisele on neil väärtemenetluses määratud rahatrahvidel ka nn üldpreventiivne mõju – eesmärk hoida ära rikkumisi tulevikus.

PEPPi määruse artikli 67 punkt 2 näeb ette, et liikmesriigid tagavad, et nende õigus- ja haldusnormidega on ette nähtud karistused ja muud haldusmeetmed vähemalt järgmisteks juhtudeks:

- a) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja on saavutanud PEPPi registreerimise vale- või eksitavaid andmeid esitades või mõnel muul ebaausal viisil artikleid 6 ja 7 rikkudes;
- b) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja pakub või levitab tooteid nimetuste „üleeuroopaline personaalne pensionitoode“ või „PEPP“ all, kuigi nimetatud tooted on nõuetekohaselt registreerimata;

- c) PEPPi pakkuja ei ole artiklit 18 või 19 rikkudes võimaldanud kaasaskantavuse teenust või esitanud artiklite 20 ja 21 kohaselt nõutud teavet selle teenuse kohta või ei ole täitnud IV ja V peatükis, artiklites 48 ja 50 ning VII peatükis sätestatud nõudeid ja kohustusi;
- d) depositeorium ei ole täitnud talle artiklist 48 tulenevaid kontrollkohustusi.

PEPPi määruse vastavad normid on Eesti õigusesse üle võetud ülal viidatud IFS §-ga 503³, KindlTS §-dega 263² ja 263³, KAS §-ga 134²⁰ ja VpTS §-ga 237⁸⁸.

2.3. Eelnõu väljatöötamiskavatsus

Eelnõus esitatud muudatused on valdavalt olemuslikult tehnilist laadi ning seaduseelnõu seadusena rakendamise ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju.

PEPPi määrukses kehtestatud nõuete rikkumisega kaasnevate väärtekaristuste määrad on jäänud ajakohastamata tulenevalt kahe eelnõu omaaegsest paralleelsest menetlusest ja eelnõu viib vastavad väärtekaristuste määrad vastavusse finantssektori uute analoogsete normidega. Võrreldes läbiviidud finantsvaldkonna väärtekaristuste reformiga eelnõu põhimõttelisi muudatusi ei tee.

Erandiks võiks pidada määruse 2019/2088 ja sellega kaasnevalt määruse 2020/852 kohaldamist kohustuslike pensionifondide valitsemise suhtes, mille suhtes on liikmesriikidele jäetud kaalutlusõigus. Määruste kohaldamist on eelnõu väljatöötamise käigus mitteametlikult konsulteeritud kohustuslike pensionifondide valitsejatega, kellelt vastuväiteid ei laekunud. Samad fondivalitsejad valitsevad lisaks ka vabatahtlikke pensionifonde ja osad neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet viidatud määruste kohaselt nagunii avaldada ning teada olevalt on vähemalt enamik neid samu põhimõtteid oma valitsetavate kohustuslike pensionifondide puhul ka juba vabatahtlikult rakendanud. Seega ei too eelnõus esitatud muudatus kaasa olulist sisulist mõju. Eelnõu väljatöötamise käigus sektorilt laekunud tagasiside kohaselt on ka eelistatud käsitus selline, kus mõlemat liiki pensionifondidele kohaldatakse ühetaolisi nõudeid.

Eelnevast tulenevalt ei ole eelnõule väljatöötamiskavatsust koostatud (hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 2 punkt 5).

Eelnõu väljatöötamisel on siiski konsulteeritud Finantsinspektsiooni, Pensionikeskuse, Eesti Pangaliidu, FinanceEstonia ja Eesti Kindlustusseltside Liiduga.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

3.1. Eelnõu § 1 – kogumispensionide seaduse (KoPS) muutmine

KoPS § 3¹ lõige 7. Paragrahv reguleerib pensioni investeerimiskontot. Eelnõuga antakse selle lõikele 7 uus sõnastus: „Pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasud ja kulud makstakse pensioni investeerimiskontol olevast rahast. Kui pensioni investeerimiskontol ei ole raha nimetatud tasude ja kulude maksmiseks, on krediidasutusel õigus lubada puuduoleva summa ulatuses pensioni investeerimiskonto jääki ületada ning arvestada sellelt viivitusintressi, kasutada selleks pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara võõrandamist, sealhulgas finantsvara soetamisel sõlmitud lepingu lõpetamist, või realiseerides muul viisil finantsvarast tuleneva väärtuse. Kui käesolevas paragrahvis sätestatud meetmed ei ole rakendatavad, on krediidasutusel õigus katta pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasusid ja kulusid, sealhulgas viivitusintressi isiku samas krediidasutuses oleval muul pangakontol oleva raha arvelt.“.

Muudatus puudutab pensioni investeerimiskonto kasutamise kaasnemate tasude maksmist ja kulude katmist. Põhimõtte, et kõik sellised tasud ja kulud püütakse esmajärjekorras katta II samba raha arvelt ja et kui see ei osutu võimalikuks (pensioni investeerimiskontol pole raha ja uued maksed ei laeku sellele kontole), on krediidasutusel võimalik katta kulusid ka samale isikule avatud muul pangakontol oleva raha arvelt, jääb paika. Eelnõuga täpsustatakse aga, et krediidasutus võib antud olukorras lubada ka pensioni investeerimiskonto jääki ületada ehk kontol miinusesse minna ja sellelt viivist arvestada. Praktikas võib selline olukord esile kerkida, kui pensioni investeerimiskonto kaudu on tehtud investeeringuid, mida ei ole majanduslikult mõistlik kohe realiseerima asuda, ja samal ajal on ette näha hilisem raha laekumine pensioni investeerimiskontole. Kontojäägi ületamine ei ole siinkohal siiski vaadeldav arvelduskrediidi andmisena, sest sellise situatsiooni tekkimine on harv või juhuslik ega kätke endas krediidasutuse soovi krediiti anda või selliselt krediidilt teenida.

KoPS § 17¹ lõiked 4–6. Paragrahv reguleerib pensioni investeerimiskonto avamist ja sulgemist. Konto avamiseks tuleb sõlmida vastav leping krediidasutusega. Pensioni investeerimiskonto sulgemine eeldab, et selle konto kaudu soetatud finantsvara on võõrandatud, sealhulgas finantsvara soetamisel sõlmitud lepingud lõppenud, ja kogu kontol olnud raha on kantud kohustatud isiku teisele pensioni investeerimiskontole, seda on kasutatud pensionifondi osakute omandamiseks või pensionilepingu sõlmimiseks või see on kohustatud isikule välja makstud. Üldreeglina on eeldatud ka, et kohustatud isik on esitanud valikuavalduse sissemaksete tegemiseks edaspidi pensionifondi või oma teisele pensioni investeerimiskontole (ühel isikul võib pensioni investeerimiskontosid olla mitu). Erandiks (valikuavalduse esitamise nõude suhtes) on siinkohal vaid olukorrad, kus isik on läinud II sambast pensionile ja talle ühekordse väljamakse tegemiseks või tema sõlmitud pensionilepingu kindlustusmakse tasumiseks on kasutatud kogu raha, mis tal II sambasse kogutud oli (st tagasi võeti kõik temale kuulunud pensionifondide osakud ja kasutati kõigil tema pensioni investeerimiskontodel olevaid summasid) või kui isik on II sambast lahkunud ja võtnud kogutud raha välja ega ole II sambaga uuesti veel liitunud.

Vaatamata pensioni investeerimiskonto sulgemise eelduseks olevatele tingimustele võib praktikas siiski ette tulla olukordi, kus konto on juba suletud, kuid tekivad hilisemad laekumised – isikule laekub täiendavat tulu või isik omandab finantsvara, mis oleks vaja registreerida pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol. Mõeldud on siinkohal nii võimalikke hiliseid intressi- või dividendilaekumisi, aga ka näiteks hiljem aset leidvat täiendavat emissiooni, kus lastakse välja täiendavaid väärtpabereid, mida pensioni investeerimiskonto sulgemise tõttu ei ole võimalik sellega seotud väärtpaberikontol enam registreerida. Selliste olukordade lahendamiseks lisatakse KoPS § 17¹ uued lõiked.

Lõikes 4 sätestatakse, et kui pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist laekub tulu selle konto kaudu varem soetatud finantsvaralt, kannab krediidasutus selle registripidajale. Samuti sätestatakse, et kui isik omandab pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist finantsvara, mis tuleks registreerida nimetatud pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontol, on krediidasutusel õigus nimetatud finantsvara võõrandada ja kanda selle tulemusel saadud summa samuti üle registripidajale. Kuivõrd pensioni investeerimiskonto on suletud, et saa hilisemad laekumised sellele kontole minna.

Lõikes 5 täpsustatakse omakorda, kuidas tuleb käituda registripidajal, kui krediidasutuselt sellised summad laekuvad. Kui isikule on juba tehtud II sambast väljamakse, siis võimaldab muudatus Pensionikeskusel ka selle krediidasutuselt hiljem laekunud raha isikule välja maksta. Seda juhul, kui ta oli kasutanud ühekordset väljamakset pensionieas, et võtta kogu oma II samba raha välja või oli II sambast lahkunud. Kui isik oli sõlminud pensioni saamiseks

pensionilepingu elukindlustusseltsiga ja kasutanud selleks kogu oma II samba raha, kannab Pensionikeskus pangalt hiljem laekunud raha lõike 5 kohaselt sellesse pensionilepingusse järgi.

Seda, kuidas tuleb käituda muudes olukordades, reguleerib lisatav lõige 6. Nimelt tuleb kõigil lõike 5 punktides 1–3 nimetatata juhtudel (so kui on tehtud väljamakse vaid osa raha ulatuses või kui isik alles kogub pensionit) kanda krediidasutuselt isiku pensionikontole laekunud summa sellesse pensionifondi, kuhu laekuvad või peaksid laekuma isiku kohustusliku kogumispensioni maksed, või juhul, kui tal on teine pensioni investeerimiskonto, millele maksed laekuvad või peaksid laekuma, siis sellele kontole. Teisisõnu käsitletakse seda raha nagu kogumispensioni makset ja see liigub vastavalt isiku enda viimasele valikule, kas tema pensionifondi või tema pensioni investeerimiskontole.

KoPS § 18 lõiked 1 ja 2. Paragrahv sätestab, mille arvelt tehakse sissemakseid pensionifondi või pensioni investeerimiskontole. Muudatused on seotud KoPS § 17¹ täiendamisega lõigetega 4–6 ehk suletud pensioni investeerimiskontot puudutavate hilisemate laekumistega. Eelnõuga täiendatakse lõigetes 1 ja 2 esitatud loetelusid rahaga, mis laekub Pensionikeskusele krediidasutuselt pärast seda, kui isiku pensioni investeerimiskonto on krediidasutuse poolt suletud (so tulu selle konto kaudu varem soetatud finantsvaralt või pärast pensioni investeerimiskonto sulgemist omandatud finantsvara võõrandamisest saadud summa). Lõige 1 puudutab sissemakseid pensionifondi ja lõige 2 pensioni investeerimiskontole.

KoPS § 28 lõiked 2, 3, 3¹ ja 3². Paragrahvis on sätestatud kohustusliku kogumispensioni vara pärimist puudutavad üldised põhimõtted. Eelnõuga muudetakse lõikeid 2 ja 3 ning lisatakse paragrahvi uued lõiked 3¹ ja 3². Kehtiva seaduse kohaselt on pärijal võimalik päritud II samba raha (nii pensionifondis kui pensioni investeerimiskontol olev raha) välja võtta. Samuti on pärijal õigus päritud II samba vara oma II samasse võtta. Pensionifondi puhul kantakse surnud isikule kuulunud pensionifondi osakud sellisel juhul pärija pensionikontole. Pensioni investeerimiskontot kui sellist pärija nimele ümber vormistada ei ole võimalik, mistõttu on siin ette nähtud raha kandmine surnud isiku kontolt pärija pensioni investeerimiskontole. Läbi pensioni investeerimiskonto soetatud finantsvara puhul tuleb pärijal see vara siis esmalt realiseerida. Kui nii pärijale kui pärandajale pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutused seda võimaldavad, saab finantsvara ka surnud isiku pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontolt pärija pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole ümber registreerida.

Eelnõuga laiendatakse pärija valikuid ning võimaldatakse tal päritud II samba pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või kanda nende osakute tagasivõtmisel saadud raha oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Pärimise protsess muutub sellega pärija jaoks mugavamaks, sest ta ei pea enam esmalt laskma surnud isikule kuulunud pensionifondi osakuid oma pensionikontole kanda, et neid siis alles seejärel oma pensionifondi osakute vastu vahetada. Samal ajal säilib ka võimalus surnud isiku pensionifondi osakute oma pensionikontole võtmiseks. Kui soovitakse valida mõne muu pensionifondi osakuid, siis see eeldab jätkuvalt eraldiseisvat pensionifondi osakute vahetustehingut. Esimene sammuna tuleks sellisel juhul päritud osakud oma pensionikontole võtta. Ka siis, kui pärija on valinud päritud pensionifondi osakute kohese vahetamise oma pensionifondi osakute vastu, on tal loomulikult hiljem võimalik neid osakuid mõne teise pensionifondi osakute vastu vahetada.

Kui pärija makse laekub või peaks laekuma pensioni investeerimiskontole, avaneb eelnõu kohaselt temal lisaks päritud pensionifondi osakute oma pensionikontole kandmisele võimalus need osakud kohe tagasi lasta võtta ja vastav summa oma pensioni investeerimiskontole võtta.

Kui päritakse pensioni investeerimiskontol olev raha, siis ka selle lubab eelnõu kanda, kas pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse.

Vastavalt muudetakse lõikeid 2 ja 3. Lõikes 2 sätestatakse, et pärijal on KoPS-s sätestatud tingimustel ja korras õigus: (i) kanda päritud osakud oma pensionikontole; (ii) vahetada päritud osakud selle pensionifondi osakute vastu või kanda päritud osakute tagasivõtmisel saadud summa pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kohustusliku kogumispensioni makse; (iii) võtta päritud pensionifondi osakud tagasi; (iv) omandada päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest selle pensionifondi osakuid või kanda see raha oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kohustusliku kogumispensioni makse ning (v) võtta pensioni investeerimiskontol olev päritud raha välja. Pensioni investeerimiskontoga seonduvalt täpsustatakse lõikes 3, et päritud pensioni investeerimiskonto kaudu soetatud finantsvara puhul on pärijal pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusega sõlmitud lepingus, finantsvara soetamisel sõlmitud lepingus ning seaduses sätestatud tingimustel ja korras õigus see finantsvara ka võõrandada ja finantsvara soetamisel sõlmitud leping lõpetada või registreerida see finantsvara kokkuleppel pärandajale ja pärijale pensioni investeerimiskontod avanud krediidasutustega oma pensioni investeerimiskontoga seotud väärtpaberikontole.

Lõikes 3¹ reguleeritakse olukorda, kus pensionifondi, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kohustusliku kogumispensioni makse, osakute väljalaskmine on investeerimisfondide seaduse § 57 või 173 alusel peatatud. Sellisel juhul ei ole võimalik selle pensionifondi osakuid välja lasta, mistõttu sätestatakse ka, et antud juhul ei ole pärijal ka võimalik kasutada oma õigust vahetada päritud pensionifondi osakud selle oma pensionifondi osakute vastu ega õigust omandada selle pensionifondi osakuid päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest. Selleks, et päritud II samba vara oma II sambasse võtta, tuleks pärijal siis, kas võtta surnud isiku pensionifondi osakud oma pensionikontole, kui tegemist on pensionifondi osakutega, või esitada uus valikuavaldus, et suunata esmalt oma maksed uude pensionifondi või oma pensioni investeerimiskontole, misjärel saaks ta juba kasutada ka õigust vahetada päritud pensionifondi osakud kohe oma uue aktiivse pensionifondi osakute vastu või omandada neid osakuid päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest.

Lõikes 3² taasesitatakse kehtivas sõnastuses lõike 2 teine lause, mis ütleb, et avaldus KoPS § 28 lõikes 2 nimetatud tehingute tegemiseks, so KoPS §-s 31 sätestatud avaldus, on ühepoolne tehing tsiviilseadustiku üldosa seaduse tähenduses.

KoPS § 29 lõige 1. Paragrahv reguleerib kohustusliku kogumispensioni vara ülekandmist pärijale. Eelnõuga antakse lõikele 1 uus sõnastus. Sätestatakse, et päritud kohustusliku kogumispensioni vara ülekandmist võib taotleda pärija, kellele on avatud KoPS § 17 kohaselt pensionikonto. Kui päritud II samba vara saavad rahas välja võtta kõik pärijad, siis päritud vara oma II sambasse võtta saavad siiski need inimesed, kes on II sambaga liitunud ehk, kellele on avatud selleks pensionikonto. Võrreldes kehtiva seadusega on loobutud eraldi punktidest, mis kirjeldavad erinevaid pensionikonto omamise võimalusi. Nüüd, kus II sambaga võivad liituda kõik, kes seda soovivad, ei ole need punktid selliselt enam vajalikud. Piisab asjaolust, et isikule on II samba pärast pensionikonto avatud (pensionikonto avatakse ka III sambaga liitumisel, kui seda II samba puhuks juba tehtud ei ole).

Selleks, et võtta päritud II samba vara oma aktiivsesse valikusse (pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma kohustusliku kogumispensioni makse), on juba olemuslikult eeltingimuseks pensionikonto olemasolu. Pensionikonto avatakse valikuavalduse esitamisel või pensionifondi loosimisel, kui avaldust pole esitatud.

KoPS § 31. Paragrahv reguleerib II samba vara pärimisega seonduvat pensionifondi osakute ülekandmise ja väljamakse tegemise korda. Tulenevalt pärija valikute laiendamisest (uute tehingute lisandumine) muudetakse eelnõuga paragrahvi pealkirja. Uueks pealkirjaks saab „Pensionifondi osakute ülekandmise ja vahetamise, päritud raha ülekandmise ja selle eest pensionifondi osakute omandamise ning väljamakse tegemise kord“. Lisaks pensionifondi osakute ülekandmisele ja väljamakse tegemisele viidatakse pealkirjas nüüd ka vahetamisele ja päritud raha ülekandmisele.

Lõike 1 kohaselt tuli selles lõikes nimetatud avaldus kontohalduri vahendusel registripidajale esitada selleks, et kanda päritud osakud pärija pensionikontole või need osakud tagasi võtta (väljamakse). Eelnõuga lisandub sellele avaldusele ka vahetamise võimalus, millega pärija saab surnud isiku pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või mille tagasivõtmisel saadud raha ta saab kanda oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Sellest tulenevalt muudetakse lõike 1 preambulat ja lisatakse sinna viide vahetamisele.

Samuti lisatakse lõikesse 1 punkt 5¹, mille kohaselt tuleb avaldusel märkida iga pensionifondi nimetus, mille osakuid pärija soovib vahetada ja nende osakute arv. Oluline on, et pärija võib korraga kasutada ka mitut valikut, st võtta osa raha välja, võtta osa päritud pensionifondi osakuid lihtsalt oma pensionikontole ja vahetada osa neist oma aktiivsesse pensionifondi või liigutada osa sellest rahast oma pensioni investeerimiskontole, kui tema makse laekub või peaks laekuma sinna. Ka kehtiva seaduse kohaselt saab korraga nii osakuid oma pensionikontole kanda kui osa raha välja võtta. Seepärast on avaldusel ka ette nähtud eraldi andmeväljad erinevate valikute jaoks.

Lõike 3 esimesse lausesse lisatakse samuti viide vahetamisele. Lisaks osakute tagasivõtmisele või pärija pensionikontole kandmisele korraldab registripidaja seega ka osakute vahetamise ja seda kolme tööpäeva jooksul lõikes 1 sätestatud dokumentide saamisest arvates.

Lisatavas lõikes 3¹ reguleeritakse olukorda, kus selle pensionifondi, mille osakuid pärija soovib vahetada või millest ta soovib väljamakset saada, osakute tagasivõtmine on investeerimisfondide seaduse § 57 või 173 alusel peatatud. Sellisel juhul jääb vastav tehing ootele ja registripidaja korraldab vastavalt pärijale väljamakse tegemise või osakute vahetamise esimesel võimalusel pärast nende takistavate asjaolude äralangemist.

Lõike 4 neljandasse lausesse lisatakse samuti viide vahetamisele. Antud lõige reguleerib avalduse täitmisest keeldumist registripidaja poolt. Registripidaja teavitab keeldumisest ja selle põhjustest kontohaldurit, kellel omakorda tuleb sellest viivitamata teavitada avalduse esitanud isikut (pärija). Selleks, et väljamakse saada või päritud pensionifondi osakud oma pensionikontole kanda, tuleb pärijal esitada uus nõuetekohane avaldus. Sama hakkab kehtima ka päritud pensionifondi osakute vahetamise puhul – selleks, et vahetamise tehingu saaks teha, tuleb pärijal esitada uus avaldus.

Lõigetele 4¹ ja 4² antakse eelnõuga uus sõnastus. Lõiked reguleerivad olukorda, kus pärandvara sisaldab pensioni investeerimiskontol olevat raha. Sellisel juhul ei esitata avaldust registripidajale, aga pärijal tuleb vastav avaldus teha surnud isikule pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusele. Pensioni investeerimiskontol oleva raha pärijale väljamaksmise korraldab registripidaja viie tööpäeva jooksul pärast seda, kui ta on saanud krediidasutuselt vajalikud andmed (so lõikes 4² sätestatud andmed). Eelnõuga täpsustatakse, et sama kehtib ka päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest selle pensionifondi osakute väljalaskmise või raha pärija pensioni investeerimiskontole kandmise puhul, kuhu laekub või peaks laekuma

pärija kogumispensioni makse. Ka lõikesse 4² lisatakse viide päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest pensionifondi osakute omandamisele või pärija pensioni investeerimiskontole kandmisele ning täpsustatakse andmete loetelu, mis pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutusel tuleb selleks registripidajale esitada. Esitada tuleb andmed nii pärandaja kui pärija isikute kohta, pärija pangakonto number ja avalduse, mille pärija krediidasutusele esitas, kuupäev ning summa, mille eest pärija soovib omandada pensionifondi osakuid või mille ta soovib oma pensioni investeerimiskontole kanda, vastavalt sellele kumb neist on tema aktiivne valik. Esitada tuleb ka pärandaja pensioni investeerimiskonto number ja selle avanud krediidasutuse ärinimi. Kui raha soovitakse kanda pärija pensioni investeerimiskontole, siis ka pärija pensioni investeerimiskonto nimi ja selle avanud krediidasutuse nimi.

Paragrahvi lisatakse uus lõige 4³, milles reguleeritakse olukorda, kus selle pensionifondi osakute väljalase on investeerimisfondide seaduse kohaselt peatatud, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse. Sellisel juhul ei ole võimalik teostada lõikes 3 nimetatud osakute vahetamise tehingut ega lõikes 4¹ viidatud osakute väljalaskmist päritud pensioni investeerimiskontol oleva raha eest. Seega tuleb registripidajal antud juhul tehingu tegemisest keelduda ja sellest viivitamata vastavalt kontohaldurit või pensioni investeerimiskonto avanud krediidasutust teavitada. Viimased omakorda teavitavad tehingu tegemisest keeldumisest viivitamata ka avalduse esitanud isikut (pärija). Pärijal on võimalik siis, kas jääda ootama osakute väljalaskmist takistavate asjaolude äralangemist, võtta raha välja või muuta oma aktiivset valikut, st esitada uus valikuavaldus. Kui tegemist on päritud pensionifondi osakutega, siis on pärijal võimalik ka need osakud lihtsalt oma pensionikontole võtta.

KoPS § 63 lõiked 5¹ ja 5². Muudatused puudutavad III samba ehk täiendava kogumispensioni kindlustuslepingut. Paragrahvi lõiked 5–5⁵ reguleerivad õigust öelda täiendava kogumispensioni kindlustusleping üles ning sealt omakorda kindlustusvõtja õigust kasutada ülesöeldud lepingu kogu tagastusväärtust või sellest osa oma teise täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu või uue sõlmitud lepingu kindlustusmakse tasumiseks ja ülesöeldud lepingu kogu tagastusväärtuse või sellest osa kasutamist vabatahtliku pensionifondi osakute omandamiseks. Sellisel juhul kindlustusvõtjale väljamakset ei tehta ning raha liigub otse ühest III samba kindlustuslepingust teise või kindlustuslepingust vabatahtlikku pensionifondi, mis omakorda tähendab, et vastavalt TuMS §-s 21 sätestatule ei tule antud juhul vahepeal kindlustusvõtjal ka tulumaksu tasuda (sest väljamakset talle ei tehta). Sama skeemi lubab KoPS § 63 lõige 5³ lepingu lõppemisel kohaldada kindlustusvõtja soovil ka selle lepingu alusel väljamaksmisele kuuluva kindlustuspensioni suhtes (lepingut ei öelda üles, aga see lõpeb ning siinkohal on samuti kindlustusvõtjal võimalik kogutud summa maksuvabalt teise III samba kindlustuslepingusse või vabatahtlikku pensionifondi liigutada). Sarnased võimalused on pensionikogujal ka siis, kui ta kasutab raha kogumiseks vabatahtlikku pensionifondi (vt KoPS § 57, 64 ja 65), st ka osakuomanikul on võimalik vahetada ühe vabatahtliku pensionifondi osakuid teise vabatahtliku pensionifondi osakute vastu või liikuda pensionifondist III samba kindlustuslepingusse ilma, et talle vahepeal väljamakset tehtaks ja et ta vahepeal tulumaksu maksuma peaks. Seejuures ei pea osakuomanik tingimata vahetama ära kõiki oma pensionifondi osakuid, aga võib vahetada neist ka vaid osa. Eelnõuga ühtlustatakse III samba pensionifondide ja kindlustuslepingute regulatsiooni selles osas ning pakutakse ka kindlustuslepingu puhul võimalust lasta selle lepingu osaline väljamakse otse teise III samba kindlustuslepingusse või vabatahtlikku pensionifondi kanda. Kindlustusvõtjale sellisel juhul väljamakset ei toimuks, mistõttu oleks ka siin võimalik rakendada TuMS § 21 põhimõtet, et tulumaksu sel hetkel ka tasuma veel ei peaks (vt ka TuMS § 21 muudatuste selgitusi).

Selleks täiendatakse KoPS § 63 lõiget 5¹ punktiga 3 ja sätestatakse, et kindlustusvõtja võib täiendada kogumispensioni saamiseks kasutada ka lepingu osalist väljamakset kindlustusvõtja teise lepingu või uue sõlmitud lepingu kindlustusmakse tasumiseks või vabatahtliku pensionifondi osakute omandamiseks, kui lepingu tingimuste kohaselt kindlustusvõtjale sellist osalist väljamakset võimaldatakse. See, kas III samba kindlustusleping osalist väljamakset võimaldab, on reguleeritud lepingu tingimustes. Eelnõu muudab lihtsalt regulatsiooni III samba pensionifondide ja kindlustuslepingute jaoks ühetaoliseks. Vastavalt antakse uus sõnastus ka lõikele 5², kuhu lisatakse samuti viide lepingu osalisele väljamaksele.

3.2. Eelnõu § 2 – investeerimisfondide seaduse (IFS) muutmine

IFS § 37 lõike 3 punkt 1. Eelnõuga täpsustatakse, millal ei pea investeerimisfondi tingimuste või põhikirja muudatusi Finantsinspeksiooniga kooskõlastama. Kehtiva sõnastuse kohaselt ei pea Finantsinspeksiooniga muudatusi kooskõlastama, kui muudetakse üksnes neid sätteid, mida fond on kohustatud muutma tulenevalt õigusaktides tehtud muudatustest või millega tehakse tingimustes või põhikirjas parandusi või muudatusi, mis ei mõjuta osakuomanike või aktsionäride õigusi ja kohustusi või mis on osakuomanike või aktsionäride suhtes soodustava iseloomuga, nagu osakuomanike või aktsionäride arvel makstavate tasude või kulude piirmäära alandamine. Praktikas on ilmnenu, et viide muudatustele, mis ei mõjuta osakuomanike või aktsionäride õigusi ja kohustusi, on mitmeti tõlgendatav, mistõttu muudetakse eelnõuga seda kohta ja sätestatakse otsesõnu, et kooskõlastada ei tule redaktsioonilisi muudatusi. Seeläbi välistatakse katsed muuta kooskõlastamata selliseid punkte, mille puhul tekib järelevalvega vaidlus, kas osakuomanike või aktsionäride õigused ja kohustused jäävad selgelt mõjutamata. Mõeldud on antud tingimuse puhul redaktsioonilisi parandusi ja muudatusi, kus tõepoolest igasugune mõju fondi investorite õigustele ja kohustustele puudub.

IFS § 91¹ lõike 1 punktid 3 ja 4 ning lõige 3. Paragrahvis on sätestatud täiendavad nõuded fondivalitsejale, kui pakutakse alternatiivfondi isikule, kes ei ole kutseline investor. Lõike 1 punktides 3 ja 4 ning lõikes 3 tehakse sõnastuslikud täpsustused direktiivi 2019/1160 ülevõtmisaktis (samad täpsustused tehakse ka IFS § 270¹ lõike 1 punktides 3 ja 4, vt selgitust nende kohta IFS § 270¹ muudatuste selgituste juures).

Lõike 1 punkti 3 muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge nõue, et kui alternatiivfondi pakutakse isikule, kes ei ole kutseline investor, siis kohustub fondivalitseja andma isikule muuhulgas infot ka selle kohta, millised õigused isikul siseriiklikest seadustest tulenevalt investorina on.

Lõike 1 punkti 4 muudatuse aluseks on samuti direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. Lisatakse täiendus, et investoritele kättesaadavaks tehtav teave peab olema esitatud sellisel kujul, et investoril oleks soovi korral võimalik sellest teabest ka koopiaid teha.

Lõike 3 esimesele lausele antakse eelnõuga uus sõnastus ja lõikesse lisatakse uus teine lause. Kolmas lause jääb uues sõnastuses lõikesse 3 muutmata kujul. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõige 4 ja artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge viide, et fondile sama paragrahvi lõikes 1 pandud kohustusi võib täita kas fondivalitseja, tema määratud kolmas isik või mõlemad, jagades kohustuste täitmist omavahel.

IFS § 103 lõige 4. Paragrahv sätestab, kuhu võib investeerida eurofondi vara. Lõike 4 kohaselt ei või eurofondi vara investeerida väärismetallidesse¹ ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on

¹ Väärismetallideks peetakse üldjuhul kulda, hõbedat, palladiumit ja plaatina. Ka väärismetalltoodete seadus sätestab, et väärismetall on puhas kuld, hõbe, plaatina ja pallaadium ning nende sulamid. Kuld on nendest ülekaalukalt kõige levinum investeerimisobjekt.

väärismetall või mille hind sõltub väärismetallist. Sellest piirangust teeb erisuse pensionifondide regulatsioon (IFS § 123), mis sätestab, et IFS § 103 lõikes 4 nimetatud varasse ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on toore või mille hind sõltub sellest võib pensionifondi varast investeerida kuni 25%. Kõnealuste sätete tõlgendamisküsimused on toonud esile, et IFS § 103 lõige 4 ei ole üheselt vastavuses direktiivi 2009/65/EÜ artikli 50 punktiga (2b), mille kohaselt ei ole eurofondidel lubatud omandada väärismetalle ega nende sertifikaate. Ehk antud juhul võib jõuda järeldusele, et kehtiva IFS § 103 lõike 4 piirang on laiema tähendusega kui direktiiv on ette näinud. Seda seepärast, et väärismetalli sertifikaadi all peetakse silmas üldjuhul vastavat väärismetalli esindavat nõ tunnistust (tõendab üldjuhul konkreetse väärismetalli ja selle koguse olemasolu) või ka ETC-id (*exchange traded commodities*), kus konkreetset vastav tagatis ongi väärismetallides ehk mis annavad vastavate metallide osas nõ füüsilise hoidmisvõimaluse. Väärtpabereid, mille alusvaraks võivad olla väärismetallid, võib aga mõista laiemalt – nende all võib silmas pidada ka erinevaid tuletisinstrumente, millega saab lihtsalt ka kaubelda. Eelnõuga viiakse IFS § 103 lõikes 4 sätestatud eurofondide investeerimispiirang vastavusse viidatud sättega direktiivis, sätestades IFS § 103 lõikes 4 selle piirangu kitsamas tähenduses – see tähendab, et eurofondi vara ei või investeerida väärismetallidesse ega konkreetset neid esindavatesse sertifikaatidesse. Piirangu laiendamine võrreldes direktiivis sätestatuga ei ole olnud taotluslik ning IFS § 103 lõike 4 eesmärgiks ei ole olnud välistada investeringuid näiteks väärismetallide kaevandajatesse vmt instrumentidesse või siit tulenevalt omakorda pensionifondidel näiteks tuuleparkidesse.

IFS § 120 lõike 2 punkt 2. Paragrahv reguleerib muu avaliku fondi, mis ei ole eurofond ega pensionifond, vara investeerimise ja riskide hajutamise nõudeid. Selle lõige 2 sätestab, millesse võib selline fond lisaks IFS §-s 103 sätestatule investeerida. Muu hulgas lubab lõike 2 punkt 2 investeerida ka väärismetallidesse ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on väärismetall või mille hind sõltub väärismetallist. Mõeldud on, et eurofondide suhtes kohalduvat väärismetalle puudutavat investeerimispiirangut nende muude fondide suhtes ei rakendata. Tulenevalt IFS § 103 lõike 4 sõnastuse täpsustamist vajab samasugust muudatust ka IFS § 120 lõike 2 punkt 2. Mõte on jätkuvalt sama – kui eurofondidel ei ole lubatud investeerida väärismetallidesse ega neid esindavatesse sertifikaatidesse, siis muudel avalikel fondidel on see lubatud. Eelnõuga tehakse vastav sõnastuslik täpsustus.

IFS § 121 lõike 2 punkt 5 ja lõige 2³. Paragrahvis on kehtestatud üldnõuded pensionifondide vara valitsemisele ja investeerimisele. Seejuures on instrumendid, kuhu on lubatud pensionifondil investeerida konkreetset nimetatud lõigetes 2 (viitab omakorda ka IFS §-le 103) ja 2¹. Uute varaklasside lisandumine eeldab seega esmalt seaduse muutmist, kui sellised varaklassid võiksid olla lubatud ka pensionifondidele. Muudatuste rakendamine investeringutele praktikas oleks veelgi aeganõudvam, sest seaduse muutmise järel tuleks muuta ka pensionifondi tingimusi (kvalifitseeruks eeldatavasti oluliseks muudatuseks). Võrreldes teiste fondidega on pensionifondide tingimuste muutmine veel ka omakorda pikem protsess, sest muudatuste jõustumine on seotud pensionifondi osakute vahetamise avalduste esitamise ja realiseerimise tähtaegadega. Pensionifondi tingimuste kooskõlastamine Finantsinspeksioonis võtab seaduse kohaselt kuni 6 kuud, mille järel tuleb fondivalitsejal muudetud tingimused avalikustada. Tingimuste muudatused saavad jõustuda 1. jaanuarile või 1. maile järgneval esimesel tööpäeval või 1. septembril või sellele järgneval esimesel tööpäeval, kuid mitte enne kui 100 päeva möödumisel nende avalikustamisest. Nii võib avalikustamisest jõustumiseni kuluda üle 200 päeva ja koos muudatuste kooskõlastamisega Finantsinspeksioonis kuluda üle aasta. Selle tulemusel jõuaksid uued varaklassid pensionifondide investeringutesse märkimisväärse viivitusega, erinevalt teistest fondidest. Suurema paindlikkuse andmiseks lisatakse eelnõuga lõikesse 2 punkt 5, mis lubab

pensionifondi vara investeerida muudesse fondi tingimustes või prospektis nimetatud instrumentidesse, ja täiendatakse paragrahvi lõikega 2³, mis piirab ära, et lõike 2 punktis 5 nimetatud instrumentidesse, mida ei hõlma juba sama lõike punktid 1–4, lõige 2¹ ega IFS § 103, võib investeerida kuni 10% pensionifondi vara väärtusest.

Kehtivas seaduses on sarnast lahendust kasutatud näiteks konservatiivsete pensionifondide puhul, kus 80% fondi varast peab olema investeeritud IFS § 129 lõikes 1 nimetatud varasse ja ülejäänud osas (kui need ei ole just aktsiad) piiranguid ei ole.

Muudatus toob suurema paindlikkuse varaklassidesse, kuhu pensionifondid investeerida võivad ja annab võimaluse praktikas kiiremateks muudatusteks pensionifondide investeeringutes.

Pensionifondide investeeringuid seaduses loetlemata varaklassidesse jääb piirama kehtestatav mahupiirang, so 10% pensionifondi vara väärtusest. Võrdluseks saab tuua, et selliste instrumentide maksimaalne lubatud osakaal kokku jääb alla näiteks ühe emitendi emiteeritud väärtpaberitesse investeerimise piirangust (15%) ja on sama suur, kui ühe kinnisasja soetusmaksumuse maksimaalne lubatud osakaal. Praegu saavad pensionifondid alusvara osas, mida ei ole pensionifondidele lubatud varaklassides loetletud (IFS §-d 121 ja 103), läbi investeeringute teistesse fondidesse, mis investori jaoks on läbipaistmatum ja üldiselt ka kulukam.

IFS § 123. Paragrahv reguleerib pensionifondi vara investeerimist väärismetallidesse ja toormetesse. Eelnõuga antakse paragrahvi tekstile uus sõnastus. Muudatus on seotud IFS § 103 lõike 4 muutmisega. Loogika, et pensionifondid võivad teatud mahus investeerida varasse, mis IFS § 103 lõike 4 kohaselt on eurofondidele keelatud, jääb paika. Samuti jääb kehtima õigus investeerida pensionifondi vara teatud mahus väärtpaberitesse, mille alusvaraks on toore ja mille hind sõltub toormest. Sellistele investeeringutele kokku kehtib piirmäär 25% pensionifondi vara väärtusest, mida eelnõu samuti ei muuda. Sõnastust täpsustatakse tulenevalt IFS § 103 lõike 4 muutmisest ja sätestatakse, et pensionifondi vara võib väärismetallidesse, neid esindavatesse sertifikaatidesse ja väärtpaberitesse, mille alusvaraks on toore või mille hind sõltub toormest, paigutada kokku kuni 25 protsendi ulatuses pensionifondi vara väärtusest.

IFS § 270¹ lõike 1 punktid 3 ja 4 ning lõige 3. Paragrahvis on sätestatud täiendavad nõuded mitteavaliku fondi valitsejale, kui pakutakse mitteavalikku alternatiivfondi isikule, kes ei ole kutseline investor. Lõike 1 punktides 3 ja 4 ning lõikes 3 tehakse sõnastuslikud täpsustused direktiivi 2019/1160 ülevõtmisäätetes (muutmissäte ise asub IFS § 91¹ lõike 1 punktide 3 ja 4 muutmise juures).

Lõike 1 punkti 3 muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge nõue, et kui alternatiivfondi pakutakse isikule, kes ei ole kutseline investor, siis kohustub fondivalitseja andma isikule muuhulgas infot ka selle kohta, millised õigused isikul siseriiklikest seadustest tulenevalt investorina on.

Lõike 1 punkti 4 muudatuse aluseks on samuti direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 6. Lisatakse täiendus, et investoritele kättesaadavaks tehtav teave peab olema esitatud sellisel kujul, et investoril oleks soovi korral võimalik sellest teabest ka koopiaid teha.

Lõike 3 esimesele lausele antakse eelnõuga uus sõnastus ja lõikesse lisatakse uus teine lause. Kolmas lause jääb uues sõnastuses lõikesse 3 muutmata kujul. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõige 4 ja artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge viide, et fondile sama paragrahvi lõikes 1 pandud kohustusi võib täita kas fondivalitseja, tema määratud kolmas isik või mõlemad, jagades kohustuste täitmist omavahel.

IFS § 363 lõige 4. Paragrahvi lisatakse uus lõige, milles sätestatakse, et kohustusliku pensionifondi valitseja on kohustatud fondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seondult avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud.

Määruse 2019/2088 kohaselt tuleb finantsturu osalistel avaldada oma veebilehtedel mitmesugust teavet jätkusuutlikkusriskide kohta, sealhulgas näiteks põhimõtete kohta, mida nad järgivad jätkusuutlikkusriskide lõimimisel investeerimisotsuste langetamise protsessi, hoiatavat teavet selle kohta, kui nad leiavad, et investeerimisotsused mõjutavad jätkusuutlikkustegureid põhiliselt negatiivselt või kui investeringute tegemisel selliseid mõjusid ei hinnata ega arvestata, siis põhjendused selle kohta. Muu hulgas kohaldub nimetatud määrus vabatahtlike pensionifondide valitsejate suhtes. Kohustuslike pensionifondide suhtes, mis kuuluvad määruste (EÜ) nr 883/2004 ja (EÜ) nr 987/2009 kohaldamisalasse, teeb määruse 2019/2088 artikkel 16 erandi, sätestades, et riikliku sotsiaalkindlustussüsteemi osaks olevate pensioniskeemide pakujate suhtes määruse kohaldamise võivad liikmesriigid ise otsustada. Määruse artiklis 16 sätestatud arvestades sätestataksegi eelnõuga, et pensionifondi valitseja on kohustatud kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seondult avaldama jätkusuutlikkust käsitlevat teavet. Määruse 2019/2088 kohaldamine tingib omakorda määruse 2020/852 kohaldamise, mis kehtestab kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

Praktikas valitsevad kohustuslike pensionifondide valitsejad ka vabatahtlikke pensionifonde ning osa neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet avaldada. Enamik pensionifondi valitsejaid on määruses sätestatud põhimõtteid kohustuslike pensionifondide puhul juba vabatahtlikult ka rakendanud.

IFS § 408 lõige 1¹. Paragrahv reguleerib teise lepinguriigi eurofondi avalikku pakkumist Eestis. Lõike esimesele lausele antakse eelnõuga uus sõnastus ja lõikesse lisatakse uus teine lause. Kolmas lause säilib muutmata kujul. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõige 4 ja artikli 2 lõige 6. IFS-i lisatakse selge viide, et fondile sama paragrahvi lõikes 1 pandud kohustusi võib täita kas fondivalitseja, tema määratud kolmas isik või mõlemad, jagades kohustuste täitmist omavahel.

IFS § 414¹ lõige 6. Paragrahv reguleerib teise lepinguriigi fondi pakkumise lõpetamist Eestis. Muudatuse aluseks on direktiivi 2019/1160 artikli 2 lõige 4. Muudatusega täpsustatakse direktiivi ülevõtmisamet ja tuuakse lõikes 6 selgesõnaliselt välja, et pärast fondi pakkumise lõpetamist Eestis ei tohi fondivalitseja 36 kuu jooksul Eestis rakendada selle fondiga sarnaseid investeerimisideeideid.

IFS § 503³. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–48, 50 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed juhuks, kui leiab aset mõni järgmistest nõuete rikkumistest:

- a) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja on saavutanud PEPPi registreerimise vale- või eksitavaid andmeid esitades või mõnel muul ebaausal viisil artikleid 6 ja 7 rikkudes;
- b) artikli 6 lõikes 1 osutatud finantsettevõtja pakub või levitab tooteid nimetuste „üleeuroopaline personaalne pensionitoode“ või „PEPP“ all, kuigi nimetatud tooted on nõuetekohaselt registreerimata;

- c) PEPPi pakkuja ei ole artiklit 18 või 19 rikkudes võimaldanud kaasaskantavuse teenust või esitanud artiklite 20 ja 21 kohaselt nõutud teavet selle teenuse kohta või ei ole täitnud IV (so turustamise, klientide teavitamise ja aruandluse nõuded) ja V peatükis (so investeerimispiirangud, põhi-PEPPi pakumise ja investeerimisvõimaluste muutmise võimaldamist puudutavad nõuded), artiklites 48 (nõuded depositooriumi määramisele) ja 50 (kaebuste lahendamise nõuded) ning VII peatükis (so PEPPi pakkuja vahetamist puudutavad nõuded) sätestatud nõudeid ja kohustusi või
- d) depositoorium ei ole täitnud talle artiklist 48 tulenevaid kontrollikohustusi.

Eelnõuga tõstetakse trahvimäärad samal tasemele, nagu seda tehti muude finantssektori väärtekaristuste puhul PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste reformi käigus (audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Füüsilise isiku puhul tõuseb rahatrahv 300 trahviühikult 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale. Juriidilise isiku puhul tõuseb trahv 400 000 eurolt 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest.

IFS-i täiendamine normitehnilise märkusega. Eelnõuga lisatakse IFS-le normitehniline märkus, mis on jäänud direktiivi rakendamisel seadusesse varasemalt ekslikult lisamata. IFS-ga on üle võetud komisjoni delegeeritud direktiiv (EL) 2021/1270, millega muudetakse direktiivi 2010/43/EL seoses jätkusuutlikkusriskide ja -teguritega, millega vabalt võõrandatavatesse väärtepaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjad (eurofondid) peavad arvestama (ELT L 277, 2.8.2021, lk 141–144).

3.3. Eelnõu § 3 – kindlustustegevuse seaduse muutmine

KindlITS-s muudetakse §-s 263² sätestatud väärtekaristuste piirmäärasid. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–47 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed, ja arvestavad millised määruses viidatud nõuetest kindlustusandjale või -vahendajale kohalduvad. Eelnõuga tõstetakse trahvimäärad samal tasemele, nagu seda tehti muude finantssektori väärtekaristuste puhul PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste reformi käigus (audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Rahatrahvi piirmäärad tõusevad nii füüsilise kui juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või juriidilise isiku puhul kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Vt ka IFS § 503³ muutmise selgitust.

3.4. Eelnõu § 4 – krediidasutuste seaduse muutmine

KAS-s muudetakse §-s 134²⁰ sätestatud väärtekaristuste piirmäärasid. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–48, 50 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed, ja arvestavad millised määruses viidatud nõuetest krediidasutusele PEPPi lepingu pakkujana või depositooriumina kohalduvad. Eelnõuga tõstetakse trahvimäärad samal tasemele, nagu seda tehti muude finantssektori väärtekaristuste puhul PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste

reformi käigus (audiitortevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Rahatrahvi piirmäärad tõusevad nii füüsilise kui juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärtetoolemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või juriidilise isiku puhul kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Vt ka IFS § 503³ muutmise selgitust.

3.5. Eelnõu § 5 – tulumaksuseaduse muutmine

TuMS-s tehakse täpsustusi §-s 21, mis reguleerib III samba väljamaksete maksustamist. Kui leiab aset III samba pensionifondide vahetamine, viimine raha ühest III samba kindlustuslepingust teise või liikumine pensionifondist kindlustuslepingusse või vastupidi, ei loeta selliseid kandeid väljamakseteks TuMSi tähenduses. Raha kantakse sel juhul ühest pensioniskeemist teise ja pensionikogujale vahepeal väljamakset ei tehta. Kui pensionifondi puhul on võimalik vahetustehinguks kasutada ka vaid osa ühte fondi kogutud rahast (tagasi võetakse osa osakuid, mitte kõik), siis täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu puhul on sätestatud, et vahetustehinguks kasutatakse üles öeldud kindlustuslepingu tagastusväärtust. Seega eeldab kehtiv seadus, et kindlustusleping tuleb üles öelda, kui on soov sellega kogutud raha edasi teise III samba kindlustuslepingu alusel või vabatahtlikuks pensionifondis koguda. Praktikas võivad täiendava kogumispensioni kindlustuslepingud aga võimaldada ka osalisi väljamakseid lepingust. Sellise osalise väljamakse arvelt võiks olla lubatud ka ühest pensioniskeemist teise liikuda. Eeldus oleks sama, mis praegu III samba vahetustehingute puhul – raha liiguks ühest pensioniskeemist teise ja pensionikogujale praktikas mingit väljamakset ei tehtaks.

Et võrdsustada III sambas pensionifondis ja kindlustuslepingu alusel kogumise tingimusi, täpsustatakse eelnõuga KoPS § 63 lõikes 5² ning TuMS §-s 21, et erinevate III samba pensioniskeemide vahel liikumiseks (so vahetamiseks) saab kasutada ka kindlustuslepingu osalist väljamakset, mis kindlustusandja poolt siis pensionikoguja soovil tema mõnda teise III samba pensioniskeemi kantakse (so vabatahtlikku pensionifondi või teise täiendava kogumispensioni kindlustuslepingusse).

Nii täpsustatakse TuMS § 21 lõike 1¹ punktis 1, et väljamaksena ei käsitata ka KoPS § 63 lõikes 5² sätestatud tingimustele vastavat täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu osalist väljamakset.

Selleks, et III samba väljamaksed oleksid maksustatud 10% tulumaksuga, peab lisaks III samba pensioniea saabumisele olema täidetud ka tingimus, et vastavalt täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu sõlmimisest või vabatahtliku pensionifondi osakute esmasest omandamisest peab olema möödunud vähemalt 5 aastat. Selle reegli rakendamist olukorras, kus vahepeal on liigutud ühest pensioniskeemist teise, reguleerivad omakorda TuMS § 21 lõiked 2¹ ja 3¹. Eelnõuga täpsustatakse, et kui täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu kindlustusmakse tasumiseks on kasutatud KoPS § 63 lõike 5² kohaselt teise lepingu osalist väljamakset, arvestatakse viieaastast tähtaega nimetatud lepingutest varasema sõlmimisest arvates (lõike 2¹ esimene lause). Samuti täpsustatakse vabatahtliku pensionifondi osakute esmase omandamise kontekstis, et kui osakud on omandatud KoPS § 63 lõike 5² kohaselt täiendava kogumispensioni kindlustuslepingu osalise väljamakse eest, arvestatakse viieaastast tähtaega selle lepingu sõlmimisest arvates, kui see toimus osakuomaniku poolt vabatahtliku pensionifondi osakute esmasest omandamisest varem (lõike 3¹). Sama kehtib ka siis, kui ühest pensioniskeemist teise lastakse kanda ülesöeldud pensionilepingu tagastusväärtus (vt kehtivas sõnastuses TuMS § 21 lõikeid 2¹ ja 3¹).

3.6. Eelnõu § 6 – väärtpaperituru seaduse muutmine

VPTS § 237⁸⁸. Eelnõuga muudetakse paragrahvis sätestatud väärtekaristuste piirmäärasid. Paragrahv reguleerib PEPPi määruse nõuete rikkumisega kaasnevaid rahatrahve. Rahatrahviga karistatakse PEPPi määruse artikli 5 lõikes 1 ning artiklites 6, 7, 18–48, 50 ja 52–56 sätestatud nõuete rikkumise eest. Normid tuginevad PEPPi määruse artikli 67 punktile 2, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel ette näha karistused ja muud haldusmeetmed, ja arvestavad millised määruses viidatud nõuetest investeerimisühingule kohalduvad. Eelnõuga tõstetakse trahvimäärad samal tasemele, nagu seda tehti muude finantssektori väärtekaristuste puhul PEPPi määruse ülevõtmisega samal ajal aset leidnud finantssektori väärtekaristuste reformi käigus (audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus, mis jõustus 2023. aasta 1. novembril). Rahatrahvi piirmäärad tõusevad nii füüsilise kui juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurole või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavale summale või juriidilise isiku puhul kuni kümnele protsendile juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest. Vt ka IFS § 503³ muutmise selgitust.

VPTS täiendamine normitehnilise märkusega. Eelnõuga lisatakse VPTSi normitehniline märkus, mis on varasemalt jäänud lisamata komisjoni delegeeritud direktiivi (EL) 2021/1269, millega muudetakse delegeeritud direktiivi (EL) 2017/593 seoses jätkusuutlikkustegurite arvestamise lõimimisega tootejuhtimiskohustustesse (ELT L 277, 2.8.2021, lk 137–40), ülevõtmisel.

3.7. Eelnõu § 7 – seaduse jõustumine

Eelnõu on planeeritud jõustumaks üldises korras. Erandiks on eelnõu § 1 punktid 5–15, mis on kavandatud jõustumaks 2025. aasta 1. jaanuaril. Hilisema jõustumisega muudatused tingivad pensioniregistri arendusvajaduse, mistõttu ongi siin rakendumiseks pikem aeg ette nähtud.

3.8. Muudatuste kooskõla põhiseadusega

Nii kohustuslik kui vabatahtlik kogumispension kuuluvad Põhiseaduse (PS) § 28 kaitsealasse, mille kohaselt on Eesti kodanikul muu hulgas õigus riigi abile vanaduse korral, samuti ka PS §-st 32 tuleneva omandipõhiõiguse kaitsealasse. Siinkohal on PS jätnud seadusandjale küllaltki laia kaalutusõiguse. PS § 28 kohaselt sätestab abi liigid, ulatuse ning saamise tingimused ja korra seadus ning PS § 32 kohaselt sätestab omandi valdamise, kasutamise ja käsutamise kitsendused seadus. Eelnõus esitatud muudatused üldiselt ei sea II ega III sambaga liitunud isikutele täiendavaid kohustusi või piiranguid, aga lihtsustavad või muudavad paindlikumaks teatud protsesse (näiteks päritud II samba pensionivara oma II sambasse viimine või liikumine III sambas ühest pensioniskeemist teise).

Erandiks on KoPS § 3¹ lõike 7 muutmine, mis lubab teatud juhtudel krediidasutusel lasta pensioni investeerimiskontol tasude ja kulude katmiseks puuduva summa ulatuses jääki ületada ja sellelt viivitusintressi arvestada. Antud muudatus riivab PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigust. KoPS § 3¹ lõike 7 kohaselt makstakse pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasud ja kulud üldjuhul pensioni investeerimiskontol olevast rahast. Kui pensioni investeerimiskontol raha ei ole, lubab kehtiv seadus krediidasutusel katta need tasud ja kulud pensionikoguja muul, samas krediidasutuses avatud, pangakontol oleva raha arvelt. Eelnõu jätab muul kontol oleva raha arvelt pensioni investeerimiskonto ja finantsvaraga seotud tasude ja kulude katmise viimaseks meetmeks, kuid lisab selle ette võimaluse lubada pensioni investeerimiskontol nõ miinusesse minna (jääki ületada), millisel juhul jääb krediidasutusele ka võimalus viivitusintressi arvestada. Praktikas võib selline olukord esile kerkida, kui pensioni investeerimiskonto kaudu on tehtud investeringuid, mida ei ole majanduslikult mõistlik kohe realiseerima asuda, ja samal ajal on ette näha hilisem raha laekumine pensioni investeerimiskontole. Selle asemel, et isiku muult kontolt vastav summa kinni pidada, saab

antud olukorras edaspidi kasutada võimalust pensioni investeerimiskonto ajutiselt miinusesse lasta ning vastav summa siis juba kontole hiljem laekuva raha arvelt katta. Muudatus on pensionikoguja suhtes piirav, sest võimaldab kirjeldatud olukorras küsida krediidasutusel viivitusintressi. Teisalt on see pensionikoguja muu vara suhtes (tavalisel pangakontol olev raha) säästva iseloomuga, sest pakub täiendavat võimalust katta pensioni investeerimiskontot puudutavad tasud ja kulud II sambasse kogutud raha arvel. Sellest lähtuvalt saab riivet pidada proportsionaalseks.

PEPPi lepingute kontekstis on eelnõul puutumus ka PS §-ga 31, mis sätestab, et Eesti kodanikel on õigus tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse, selle õiguse kasutamise tingimused ja korra võib sätestada seadus. See, millised ettevõtjad võivad pakkuda PEPPi lepinguid või neid turustada, tuleneb PEPPi määruse artiklitest 6(1) ja 10. Samuti on PEPPi lepingu tingimused sätestatud PEPPi määrusega. Eelnõuga viiakse asjasse puutuvad väärtekaristuste piirmäärad samale tasemele finantssektoris üldiselt kehtivate piirmääradega, mis tehnilistel põhjustel jäi tegemata finantssektori karistusreformi käigus. Nõuded, millest tuleb PEPPi pakkujatel PEPPi määruse kohaselt kinni pidada, on kehtestatud pensionikogujate ja -saajate huvidest ja kaitsest lähtuvalt. Sellest eesmärgist lähtuvalt on eelnõus kavandatud muudatused proportsionaalsed.

Eeltoodut arvesse võttes tuleb eelnõus kavandatud muudatusi pidada põhiseadusega kooskõlas olevaks.

4. Terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

5. Eelnõu kooskõla Euroopa Liidu õigusega

Eelnõu omab puutumust viie Euroopa Liidu õigusaktiga (vt ka seletuskirja punkti 1.3).

Eelnõuga kehtestatakse pensionifondi valitsejale kohustus avaldada kohustusliku pensionifondi vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud. See on kooskõlas määruse 2019/2088 artikliga 16.

Eelnõus esitatud väärtekaristusi puudutavad muudatused on seotud PEPPi määrusega. Eelnõuga tõstetakse määruses kehtestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste piirmäärasid, mis võrdsustab karistuste määrad teiste finantssektori karistusmääradega. Muudatused on PEPPi määrusega kooskõlas.

Ühtlasi täpsustatakse eelnõuga direktiiv 2009/65/EÜ artikli 50 punkti (2)b) ülevõtvat sätet ning direktiivi 2019/1160 artikli 1 lõike 4, artikli 2 lõigete 4 ja 6 ülevõtmisäätteid IFS-s. Täpsustused on kooskõlas nimetatud direktiividega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõuga tehakse valdavalt tehnilisemat laadi muudatusi. Alljärgnevalt on esitatud mõjuhinnaangud kavandatud muudatustele, mis puudutavad jätkusuutlikkusteguritega arvestamise kohta teabe avaldamist II sambas, PEPPi määruses PEPPi pakkumise kohta sätestatud nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste piirmäärade tõstmist, pensionifondidele lubatud varaklasside laiendamist ja päritud II samba vara pärija pensionikontole viimist.

6.1. Jätkusuutlikkusteguritega arvestamise kohta teabe avaldamine II sambas

Eelnõu kohustab pensionifondi valitsejaid avaldama kohustuslike pensionifondide vara investeerimise ja riskide juhtimisega seonduvalt jätkusuutlikkust käsitlevat teavet, järgides määruses 2019/2088 sätestatud. See tingib omakorda määruse 2020/852 kohaldamise, mis

kehtestab kriteeriumid, mille alusel määratakse kindlaks, kas majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, et teha kindlaks investeringu keskkonnasäästlikkuse määr.

Määruse 2019/2088 kohaselt tuleb finantsturu osalistel avaldada oma veebilehtedel mitmesugust teavet jätkusuutlikkusriskide kohta, sealhulgas näiteks põhimõtete kohta, mida nad järgivad jätkusuutlikkusriskide lõimimisel investeerimisotsuste langetamise protsessi, hoiatavat teavet selle kohta, kui nad leiavad, et investeerimisotsused mõjutavad jätkusuutlikkustegureid põhiliselt negatiivselt või kui investeringute tegemisel selliseid mõjusid ei hinnata ega arvestata, siis põhjendused selle kohta.

Määrus ei näe aga ette nõudeid ega piiranguid sellele, kuhu pensionifondi vara investeerida võiks või ei tohiks. Nii saavad sotsiaalsed mõjud ja mõjud looduskeskkonnale kaasneda vaid kaudselt ning arvestades pensionifondide kohta avaldatava teabe kohta kujunenud praktikat (vt mõju ulatus ja suurus) jääb see võimalik kaudne mõju ka pigem olematuks.

Sihtrühmaks 1 on kohustusliku pensionifondi valitsejad, keda Eestis on 5.

Mõju ulatus ja suurus. Määruse rakendamise mõjud pensionifondi valitsejatelepiirduksid peamiselt halduskoormuse tõusu ja mõningal määral majanduslike mõjudega (kulude kasv). Kaudselt võiks avalikustamine mõjutada ka pensionifondide investeringuid jätkusuutlikkusteguritega enama arvestamise suunas. Praktikast valitsevad aga kohustuslike pensionifondide valitsejad lisaks ka vabatahtlikke pensionifonde ning osad neist ka eurofonde või alternatiivfonde, mille kõigi puhul tuleb jätkusuutlikkust käsitlevat teavet määruse kohaselt juba nagunii avaldada. Teada olevalt on praktikast vähemalt enamik pensionifondi valitsejaid määruses sätestatud põhimõtteid vabatahtlikult kohustuslike pensionifondide puhul ka juba rakendanud. Seega võib eelnõus sätestatud avalikustamise kohustuse mõju pensionifondi valitsejatele praktikast pidada väga väikseks või isegi olematuks.

Sihtrühmaks 2 on II samba pensionikogujad, keda 2024. aasta jaanuari seisuga on u 510 000.

Mõju ulatus ja suurus. Kui avaldamise nõude mõtteks on, et investoritele, antud juhul II samba pensionikogujatele, oleks investeringutega seoses kättesaadav ka jätkusuutlikkust puudutav teave, siis eelnevat arvestades on eelnõul praktikast mõju väike või isegi puudub.

6.2. Üleeuroopalise personaalse pensionitoote PEPPi pakkumise suhtes kehtivate nõuete rikkumise tagajärjeks olevate väärtekaristuste piirmäärade tõstmine

Finantsvaldkonna väärtekaristuste reformiga jäid ajakohastamata PEPPi määruses sätestatud nõuete rikkumisega kaasnevate väärtekaristuste piirmäärad erinevates finantssektori seadustes. Vastavad muudatused tehakse ära eelnõuga.

Sihtrühmaks on üleeuroopalise personaalse pensionitoote (PEPP) pakkujad ja turustajad. Eestis ühtegi PEPPi registreeritud veel ei ole. Potentsiaalselt saaksid pakkujateks olla kindlustusandjad (6), pensionifondi, eurofondi ja alternatiivfondi valitsejad (11), krediidasutused (9) ja portfelli valitsemise tegevusloaga investeerimisühingud (4), kes saavad oma tooteid ka turustada, ning eraldi turustajateks investeerimisühingud, kellel on investeerimisenõustamise tegevusluba (4) ja kindlustusvahendajad, kes vahendavad elukindlustuslepinguid (u 20).

Potentsiaalne sihtgrupp on seega suur. Et teenust keegi ei paku, siis praktikast sihtgrupp praegu puudub.

Mõju suurus ja ulatus. Praktikast mõju praegu puudub. Potentsiaalselt kaasneks eelnõu

jõustumise järel määruuses sätestatud PEPPi nõuete rikkumise korral teenusepakkujatele majanduslikud mõjud. Uued maksimaalsed väärtekaristuste määrad on füüsilise isiku puhul 5 000 000 eurot või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa ning juriidilise isiku puhul 5 000 000 eurot või kuni kahekordsele väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa või kuni 10% juriidilise isiku või tema konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest.

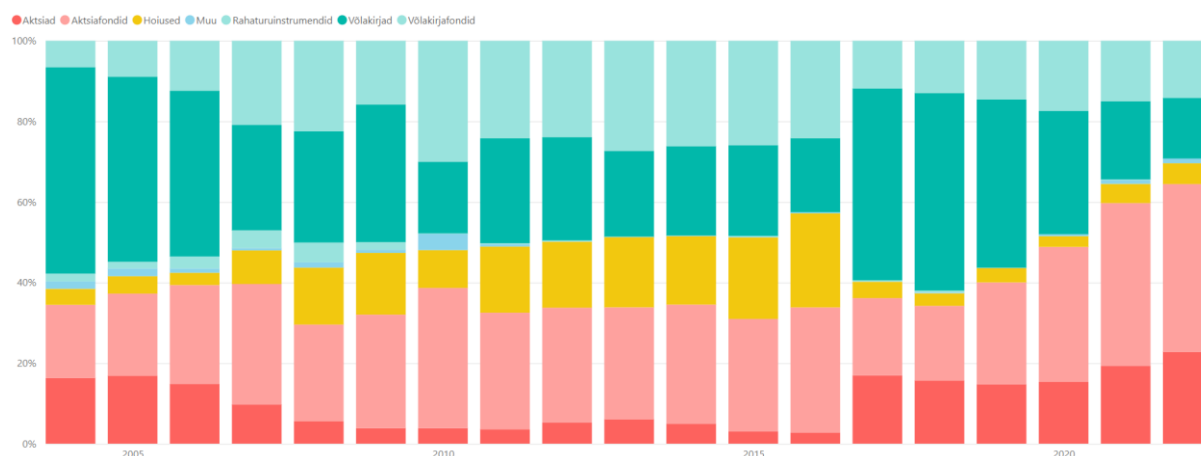
Muudatuste **ebasoovitavaks mõjuks** saab teoreetiliselt pidada seda, et mõni potentsiaalne pakkuja heitub uutest karistumääradest ja otsustab PEPPi mitte pakkuma hakata. Teenusepakkujate usaldusväärsus ja kehtestatud nõuete täitmine on aga finantsteenuste puhul eelduseks, mistõttu kaalub muudatuste kasu üles võimaliku ebasoovitava mõju. Olukord, kus finantsteenuste pakkumisel üldiselt kehtivad kõrgemad karistumäärad kui PEPPi lepingute pakkumisel ei ole olemuslikult ka kuidagi põhjendatud.

6.3. Pensionifondide varaklasside laiendamine

Eelnõu laiendab pensionifondide investeerimisvõimalusi. Kehtivas seaduses on sobivad varaklassid täpselt loetletud. Eelnõu lubab kuni 10% ulatuses pensionifondi vara väärtusest teha edaspidi investeringuid ka muudesse instrumentidesse, mida ei ole nimetatud IFS-s, kuid mis on nimetatud fondi tingimustes või prospektis. Fondi tingimuste ja prospekti muutmine on protsessina paindlikum kui seaduse muutmine, mistõttu võimaldab muudatus pensionifondi valitsejatel kiiremini kohaneda turu muutunud oludes ja uusi investeerimisvõimalusi pensionikogujatele pakkuda. Muudatuse mõjud on majanduslikud.

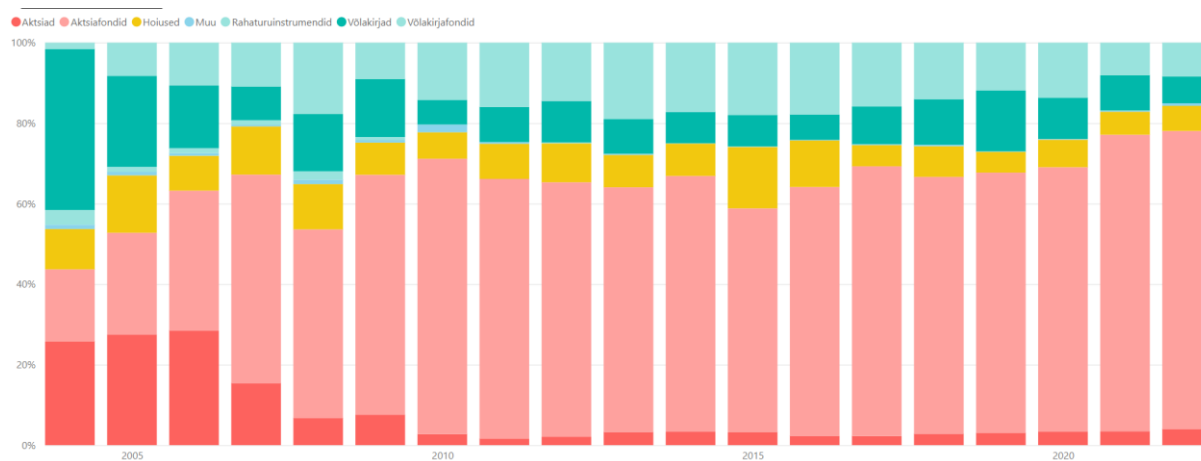
Sihtrühm 1 – II ja III sambaga liitunud inimesed, kellel on pensionifondi osakuid. 2024. aasta jaanuari seisuga on neid II sambas u 490 000 ja III sambas umbes 160 000. Potentsiaalselt on mõjutatud ka II ja III sambaga tulevikus liituvad inimesed, kes hakkavad raha koguma pensionifondis.

Mõju ulatus ja suurus. Muudatusel on majanduslikud mõjud. Mõju avaldumine sõltub uue võimaluse kasutamisest fondivalitsejate poolt ja instrumentidest, mis sellest tulenevalt pensionifondide investeringutesse lisanduvad. Kui palju pensionifondide investeerimistulemused sellest tulenevalt paranevad, on väga keeruline hinnata. Ülevaate pensionifondide investeringutest varaklasside lõikes annavad joonised 1 ja 2.

Joonis 1 „II samba pensionifondide investeringud“

Allikas: Rahandusministeerium

Joonis 2 „III samba pensionifondide investeeringud“

Allikas: Rahandusministeerium

Mõju sagedus. Mõju on pidev.

Ebasoovitava mõju risk. Ebasoovitava mõjuna saab välja tuua võimaluse, et uued võimalikud varaklassid toodavad pensionifondile ja seeläbi osakuomanikele negatiivset tootlust. Ebasoovitava riski maandamiseks on kõnealuste instrumentide maksimaalseks lubatud osakaaluks eelnõus ette nähtud 10% pensionifondi vara väärtusest.

6.4. Päritud II samba vara pärija pensionikontole viimine

Eelnõuga laiendatakse pärija valikuid ning võimaldatakse tal päritud II samba pensionifondi osakud koheselt vahetada selle pensionifondi osakute vastu või kanda nende osakute tagasivõtmisel saadud raha kohe oma pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma tema kogumispensioni makse. Kehtiva seaduse kohaselt peab pärija raha oma pensionifondi või oma pensioni investeerimiskontole viimiseks esitama eraldi vahetamise avalduse. Seda saab ta teha pärast registripidajale avalduse esitamist osakute kandmiseks oma pensionikontole.

Kui päritakse pensioni investeerimiskontol olev raha, siis ka selle lubab eelnõu kohe kanda, kas pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekub või peaks laekuma pärija kogumispensioni makse.

Pärijate jaoks, kes soovivad, et päritud II samba varale vastav summa jõuaks pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, mida nad ise II sambas pensioni kogumiseks kasutavad, muutub protsess seega sujuvamaks, sest kaob vajadus esitada eraldi veel vahetamise avaldust. Seega vähendab muudatus mõnevõrra pärijate halduskoormust.

Kavandatud muudatusel on majanduslik mõju pensioniregistri pidajale.

Sihtrühm – pensioniregistri pidaja AS Pensionikeskus.

Mõju ulatus ja suurus. Muudatus tingib arendusvajaduse pensioniregistri pidajale, mistõttu on muudatusel majanduslik mõju. Eelnõu koostamise ajal on käimas uus pensioniregistri pidaja hange ning muu hulgas on ka vastav arendus ette nähtud pensioniregistri pidaja hanke skoobis. Vastavalt väärtipaberite registri pidamise seaduse §-le 23 katab pensioniregistri pidaja oma teenuste osutamise kulud vastavalt registripidaja kinnitatud hinnakirjale teenuste eest võetava tasuga. Hinnakirja kooskõlastab rahandusminister. Pensioniregistri pidaja tegevust ei finantseerita riigieelarvest.

Mõju sagedus. Ühekordne.

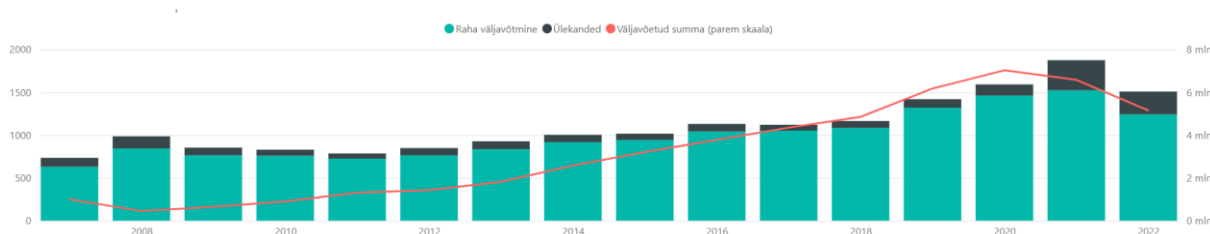
Ebasoovitava mõju risk. Ebasoovitavaid mõjusid ei ole tuvastatud.

6.5. Muudatuste mõju halduskoormusele

Päritud II samba vara pärija pensionikontole viimist puudutav muudatus (käsitletud ka punktis 6.4) vähendab mõnevõrra pärijate halduskoormust.

2024. aasta jaanuari seisuga on II samba osakuomanikke umbes 490 000, pensioni investeerimiskontosid on avatud umbes 8 500. Potentsiaalselt on mõjutatud ka II sambaga tulevikus liituvad inimesed.

Joonisel 3 on näha inimeste arvud, kes on perioodil 2007–2022 pärinud II samba vara (vasak skaala) ja esitanud selle kohta pensioniregistri pidajale avalduse. Valdavalt kasutatakse pärimisel raha väljavõtmise võimalust. Viimastel aastatel on nende inimeste hulk mõnevõrra siiski kasvanud, kes on otsustanud päritud II samba vara oma II sambasse võtta.

Joonis 3. „II samba pärimised“

Allikas: Rahandusministeerium, Pensionikeskus

Kokku on 2022. aasta lõpu seisuga II sambas olnud 17 786 pärimist. Avalduse, et võtta päritud II samba raha oma II sambasse, on teinud neist vaid 1 888 inimest ehk 10,6%. Aastatel 2021 ja 2022 oli see protsent 18,7 ja 17,7.

Pärijate jaoks, kes soovivad, et päritud II samba varale vastav summa jõuaks pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, mida nad ise II sambas pensioni kogumiseks kasutavad, muutub protsess sujuvamaks, sest kaob vajadus esitada eraldi veel vahetamise avaldust.

Pärija jaoks, kes soovibki just päritud pensionifondi osakuid oma pensionikontole, ei muutu midagi. Samuti ei muutu midagi nende pärijate vaatest, kes otsustavad päritud II samba vara rahas välja võtta.

Arvestades puudutatud isikute arvu, on muudatuse mõju praegu siiski suhteliselt väike.

6.6. Andmekaitse mõjuhindang muudatustele

Andmekaitsemääruse GDPR artikli 35 kohaselt tuleb koostada andmekaitse mõjuhindang, kui andmetöötluse tulemusel võib tõenäoliselt tekkida suur oht isikute õigustele ja vabadustele. Eelnõus esitatud muudatused ei mõjuta isikuandmete töötlemise ulatust, konteksti ega eesmärke. Asjaolu, et II samba vara pärimisel lubab eelnõu pensioniregistri pidajale esitataval avaldusel kohe märkida, et pärija soovib raha kohe oma pensionifondi või pensioni investeerimiskontole, kuhu laekuvad tema enda kogumispensioni maksed, viia lasta ei kätke täiendavat ohtu isikute õigustele ja vabadustele. Kehtiva seaduse kohaselt oleks sama tulemuseni jõutud eraldi pärast veel vahetamise avalduse esitamise. Rakendatavad

privaatsuspõhimõtted ja isikuandmete töötlemise reeglid on kättesaadavad pensioniregistri pidaja veebilehelt².

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Kavandatavad muudatused ei avalda mõju riigi tuludele ja kuludele. Samuti puudub kavandatavatel muudatustel mõju kohalikele omavalitsustele

8. Rakendusaktid

Eelnõuga ei anta uusi volitusnorme määruste kehtestamiseks. Samuti ei too see kaasa vajadust muuta olemasolevaid rakendusakte.

9. Seaduse jõustumine

Eelnõu on planeeritud jõustuma üldises korras. Eelnõu § 1 punktid 5 – 15, mis puudutavad II samba vara pärimist, on kavandatud jõustuma 1. jaanuaril 2025. Kõnealuste muudatuste hilisem jõustamine võimaldab pensioniregistri pidajal teha vajalikud arendustööd.

10. Eelnõu kooskõlastamine ja huvirühmade kaasamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele, Finantsinspektsioonile ja Eesti Pangale ning selle suhtes küsitakse arvamust AS-lt Pensionikeskuselt, Eesti Pangaliidult, FinanceEstonialt ja Eesti Kindlustusseltside Liidult.

Algatab Vabariigi Valitsus2024
(allkirjastatud digitaalselt)

² <https://www.pensionikeskus.ee/meist/isikuandmete-tootlemine/>